

S turbo pogonom in zavoro

Vinske ceste Nemci so v sektorju vinskega turizma najboljši v Evropi, na slovensko-italijanskem obmejnem pasu tovrstne poti niso zaživele

Enkrat v drugi polovici devetdesetih let je prišel v Brda zdaj že pokojni Paolo Benvenuti, dolgoletni direktor italijanskega združenja Città del Vino (Mesta vina). Predstavil je pobudo, da bi ob 100-letnici smrti Elizabete Bavarske, bolj poznane kot princeze Sisi (1854-1898), povezali nekatere vinorodne dežele nekdanje Avstro-Ogrske z vinsko cesto, ki bi nosila njeno ime.

Ni ga motilo, da je bila princesa popoln abstinent, bolj ga je vznemirjala zamisel, da bi skupaj ustvarili »produkt«, pri katerem bi sodelovale države, ki so takrat bile še zelo vsaksebi. V različnosti vinogradniško-vinskih praks dežel, povabljenih k projektu, je videl velik potencial za razvoj vinskega turizma. V naslednjih nekaj mesecih je Benvenuti predstavil zamisel še nekaterim drugim možnim partnerjem v projektu, vse skupaj pa se je končalo s prijaznimi stiski rok in trepljanjem po ramenu, češ da je ideja dobra, ampak ...

Na projekt vinske ceste princeze Sisi sem se spomnil v teh dneh, ko sem premleval slišano na okrogli mizi na temo oblikovanja čezmejne vinske poti, ki je potekala v okviru slovensko-italijanskega Interreg projekta Poseidone. Široko zastavljen projekt, ki združuje predvsem partnerje iz dežele Veneto in Slovenije, vključuje posege za vzpostavitev zelene in modre infrastrukture, sprenjanje habitatov, izobraževanje, usposabljanje in sorodne dejavnosti, namenjene ozaveščanju o koristih varstva biotske raznovrstnosti in trajnostnega kmetijstva. Predvsem slednje je postalo nekakšen imperativ časa, splošno sprejet vzgib, zaradi katerega na povsem spremenjen način gledamo na svet okoli sebe. Dovtip, da so še pred nekaj leti pivci naročili katerokoli vino, le da je bil chardonnay, zdaj pa da karkoli, ki ni chardonnay, dela krivico sorti, ki je na svojevrsten način poenotila vinski svet. Ta burgundska sorta in bordojski cabernet sauvignon sta kar nekaj časa veljala za sveti gral svetovnega vinogradništva in vinarstva, zdaj pa so ljubitelji vina bolj naklonjeni odkrivanju različnosti, ki jo predstavljajo stare in delno pozabljene ali vsaj zapostavljene avtohtone sorte. Če tej marketinški privlačnosti dodamo še ugovore, da so vsaj nekatere izmed njih izjemno primerne za gojenje v času spremenjenih klimatskih razmer, pridemo do zaključka, da bodo učni programi za bodoče »Masters of Wine« vse bolj in bolj zahtevni.

K še večji pestrosti bo prispevalo uvajanje odpornih sort, novodobnih križancev, vzgojenih z željo po zmanjšanju števila škropljenj, potrebnih za zaščito trt in grozdja pred različnimi boleznimi in škodljivci. Potrebno je reči, da znanost ne razvija zgolj novih in novih insekticidov, fungicidov in herbicidov, ampak išče tudi načine, kako bi lahko z manj pesticidi ohranili

zdravje kulturnih rastlin, ne da bi škodili Zemlji. Na primer s hormonskimi vabami oziroma metodo konfuzije, s katero so uspeli v poskusnih vinogradih na Koprskem zmanjšati populacijo škodljivih sukačev, o čemer je na posvetu, ki je (ob zom povezavi z nekaterimi udeleženci) potekal v Sadjarskem centru Bilje, govoril Jan Žezlina. Večina razprav je bila sicer namenjena trtam in vinskim cestam oziroma temu, kaj vse bi morali narediti, da bi postale najdonosnejši vložek v turizmu.

Prihajata planinka in vrtovka

Na svetu je več kot 10.000 sort vinske trte, načrtno pa se jih goji približno 1.300, je v svojem uvodnem referatu izpostavila Andreja Škvarč, ki vodi Selektijsko trsničarsko središče Vrhpolje, kjer posvečajo posebno pozornost starim lokalnim sortam, za katere so prepričani, da predstavljajo premalo izkoriščene, vendar obetavne možnosti prilagajanja na spremenjene klimatske pogoje. Že zgolj dejstvo, da pomagajo zaustavljati gensko erozijo, jih naredi zanimive, še bolj pa so zaradi »vgrajene« tolerance na stresne situacije, ki jih predstavljajo vremenski ekstremi. V središču imajo (že) 130 virov lokalnih primorskih sort, po dvasjet trt od vsake, kar zaenkrat služi predvsem odkrivanju njihovih agronomskih in enoloških karakteristik, daje pa tudi podlago za zlahtnjenje, selekcijo in razmnoževanje. Kar nekaj vinogradnikov je pripravljenih tvegati posaditev cepljenk s temi sortami, saj so mikrovinkacije potrdile pričakovanja, da lahko dajo mnogo več kot zgolj »zanimiva« vina. Ob klarnici, zeleni in pineli lahko torej v kratkem pričakujemo še prihod planinke, vrtovke in danije, ki bi jih vinarji mogoče najprej uporabljali za oblikovanje lokalno prepoznavnih vrst, kasneje pa vložili svoj trud tudi v promocijo sortnih polnitev.

Povsem drugačen izziv predstavljajo odporne sorte, o vpepljanju katerih in redno pridelavo je spregovoril Daniele Piccinin, lastnik posestva Le Carline in predsednik bio-okrožja Biovenezia, ki zajema 13 občin iz okolice Benetk in Trevisa. Člani okrožja se sicer ukvarjajo tudi z drugimi dejavnostmi in pridelujejo ali predelujejo žita, mleko, sir, gobe in sadje ter redijo živino, vendar so po hektarjih in poslih najmočnejši vinogradniki in vinarji. »V okviru panoge smo sicer v manjšini, vendar edini, ki beležimo rast,« je izpostavil vinogradnik iz okoliša Lison Pramaggiore, ki na svojih posestih že od leta 1988 sledi zapovedim ekološke pridelave, zadnje čase pa tudi veganske pridelave. Prepričan je, da se bo v prihodnosti vse več pozornosti posvečalo okolju prijazni pridelavi, manjši uporabi fitofarmaceutskih sredstev, zmanjševanju stroškov in varovanju zdravja pridelovalcev, potrošnikov in vseh ljudi. Dežela Veneta je vodilna pri vpeljevanju odpornih

Trte V smeri urinega kazalca: fleurtaï je križanec »zeleni sauvignon x kozma 20-3« (zgoraj); Andreja Škvarč na delavnici v okviru interreg projekta Poseidone; motiv iz Brd: posestvo Radikon; sauvignier gris je najbolj uveljavljena odporna sorta v Veneti

sort, ki se največkrat uporabljajo za mirna bela vina, toda tudi že za peneča, macerirana in predikate, pa tudi v žganjekuhi in poskusno za pripravo likerjev, kisa in vin brez alkohola.

Nova imena, na katera se bo potrebno navaditi, so *brunner*, *fleurtaï*, *prior* in predvsem *sauvignier gris*, ki je v tem trenutku vodeča sorta. Največja »hiba« teh sort je, da zaenkrat niso vključena v izbore, ki jim konzorcij priznava zaščiteni poreklo, toda vsi vinarji dobro vedo, da kupce napis namizno ali deželno vino načelno ne moti.

Ime ni vse, nekaj pa le ...

V vinskem marketingu že nekaj časa velja ugotovitev, da imajo uspešne blagovne znamke veliko vlogo za doseganje prepoznavnosti vinorodnih okolišev, da olajšujejo promocijo in da pripomorejo k doseganju boljših prodajnih cen. O njihovem pomenu je za projekt Poseidone spregovoril poslovni svetovalec Raffaele Foglia, ki je kot primer izjemno dobre prakse izpostavil toskanski konzorcij za klasični chianti s silhueto črnega petelina. Ta ne krasi zgolj vinskih steklenic, ampak je na vseh mogočih gadržetih, od odpiralcev do kozarcev, od majčk do predpasnikov. Prepričan je, da je lahko tudi »Vinska cesta« dovolj močna blagovna znamka, da bi omogočila uspešno trženje nekega vinorodnega okoliša, ki pa posnete toliko bolj mikavna, če ponuja nekaj več. Nekje so to kolesarske poti, drugje sprehodi med vinogradi ali obiskovanje krajevnih znamenitosti. Vpis na seznam Unescove svetovne naravnosti in kulturne dediščine je izjemno dobra vaba, vendar na koncu so le ponudniki tisti, ki morajo narediti s svojim pris-

topom in odnosom do gosta bistveno razliko. »Pri tem so nam lahko vsem za zgled Nemci, ki so z več kot 26 milijardami evrov v sektorju vinskega turizma najboljši v Evropi,« je izpostavil Raffaele Foglia in pristavil, da je izkupiček Italije, sicer največje evropske pridelovalke vin, skoraj pol manjši.

V nadaljevanju je Jani Peljhan, direktor ajdovske agencije Burja, predstavil vinski vlak, ki občasno vozi med Novo Gorico in Ajdovščino in je namenjen spoznavanju vin in vinarjev iz Vipavske doline: ta je lani peljal 15 krat in prepeljal približno 1200 ljubiteljev vina, ki se pogosto že na izhodiščno postajo pripeljejo z vlakom, kar predstavlja dodaten prispevek k trajnosti, tokrat zaradi manjšega ogljikovega odtisa udeležencev vinskoturistične izkušnje.

Ključna beseda je povezovanje

»V Italiji imamo 170 vinskih cest; vsaka gradi svojo identiteto, ponuja itinerarje, razkazuje vinograde, vabi v kleti, toda ključnega pomena je upravljanje teritorija. Osebo vidim največji potencial za razvoj vinskih cest tam, kjer zavijejo v paket enkratnih doživetij še kak drug krajevno značilen pridelek, kar je lahko riž, sir, beluš, kostanj, pradič, oljčno olje,« je v svojem referatu naglašal Giancarlo Pegoraro, direktor VeGAL, Lokalne akcijske skupine za Benetke. Kot izziv za vinske poti v Furlaniji - Julijski krajini je navrgel zvrhan koš krajevnih posebnosti, od pittine in pršuta iz Saurisa do frike, gubance iz Nadiških dolin, goriške rože, brovade, jote in tržaške pince. Po njegovih podatkih prevladujejo med obiskovalci vinskih cest tuji turisti, najbolj obiskane pa so toskanske kleti, katerim sledijo

piemontske in beneške; Furlanija - Julijska krajina je na petem mestu, za Trentinsko - Južno Tirolsko. Za uspeh vinske ceste je najpomembnejše sodelovanje vseh deležnikov, je prepričan Pegoraro, ki postavlja to celo pred promocijo na družbenih omrežjih, prisotnostjo etiket vinskih kleti v restavracijah in organiziranimi prireditvami. Vinski cesti daje največji moč raznolikost vinskih sort, čemur pa tesno sledijo lepota krajine, gastronomija in bogat zgodovinski kontekst, med domačimi nalogami, ki še niso najbolj narejene, pa izpostavlja usposabljanje nosilcev vinko-turističnih dejavnosti.

Za vinskega turista predstavlja največji strošek spanje, ki ga stane približno toliko kot degustacija in nakup vina skupaj. Prav zato je važno, da dobi za svoj denar čimveč: prostore za sprostitev, igrala za otroke, posebna doživetja. To je lahko tudi trgatve, pri čemer so zakonske čeri: Združenje mest vina je lani pripravilo protokol, ki naj bi uredil »didaktično obiranje grozdja«, omejeno na osem ljudi in na ročno trgatve.

Skratka, mnogo je še možnosti za razvoj vinskega turizma v navezavi na vinske ceste, pri čemer se nekatere teme nakazujejo kot možni graditelji čezmejnih povezav. V kar najširšem območju je to lahko (istrska) malnavazija, ki jo najdemo od Zgoranjega Jadrana do Peloponeza, vsaj obmejne vinske poti pa bi lahko našle skupne imenovalce z rebulo, vitovsko, teranom ...

Hladno-tople izkušnje cest

Projekte vinskih cest spremljam že desetletja: sprva kot novinar, nato kot sodelavec briške občine pri projektu tamkajšnje vinske ceste, bil sem tudi član med-

narodne ekipe v projektu Vintur, ustanovljene z namenom, da sestavi nekakšen vademekum vinskega turizma in vinskih cest. Začetna napaka, tako rekoč izvorni greh vseh je bil, da so bile vinske ceste ponujene kot »darilo« od zgoraj, da so pobudniki imeli v malhi še nekaj sredstev za začetno promocijo, za postavitev smernih tabel, tisk prospektov in podobnih pritilnin, pri delu s ponudniki pa s(m)o vsi pogoreli.

Spominjam se debat na Vinturju, da bi vinska cesta potrebovala nekakšen presejalni organ, ki bi preverjal primernost kandidatov za vpis na seznam ponudnikov storitev na vinski cesti. Do tega ni nikoli nikjer prišlo, saj se župani in drugi upravitelji teritorija niso hoteli zameriti nobenemu, prav tako se ni začelo zaračunavati stroškov za skupno promocijo, zato vinskih cest ni nihče jemal resno. Nič čudnega torej, da je Jakob Jarc magistriral na temo revitalizacije vipavske vinske ceste, da je David Štok govoril o »mrtvih dušah«, ki imajo teran zgolj še na starih prospektih, Ingrida Mahnič pa je lahko predstavila le pobude za ohranjanje zavesti o možnih skupnih ciljih. Govorci iz Veneta so izpostavljali pomen sodelovanja med konzorcijem in vinsko cesto, kaj se da napraviti, če se vinarji povežejo, pa so lahko vsem za zgled tržaški vinogradniki z uspešno zgodbo o vitovski, za katero je še pred dvema desetletjema le malokdo vedel. Toda medtem ko vitovska uspešno povezuje Carso in Kras, mečejo rebuli mnogi polena pod noge, čeprav bi lahko uspešno povezala Collio in Brda, pa še sosednja okoliša Colli Orientali del Friuli in Vipavsko dolino.

Kar pa je najverjetneje naloga za kak drug Interreg.

